

Artikkelit

PAKOTTAJAT JA AUKTORITEETTI ELI VALLAN FILOSOFIA *

Timo Airaksinen

ABSTRACT

Coercers and Authority, or the Philosophy of Power

Coercion and authority are two radically different forms of social power. Coercion can be divided into two types: strict coercion and deterrence. Both employ threats but in strict coercion those threats bring about a net profit to the coercer; a deterrent threat is designed to prevent a loss to the coercer. A definition of authority is offered next and it is argued that »authority» is a consensus-notion. The main difference between coercion and authority is that a coercer can (try to) break the resistance of his subordinate agents but an authority cannot do the same. My main conceptual point is that if strong and persistent resistance occurs, an alleged authority is not an actual authority. Finally, I discuss the moral and power-related aspects of authority and their relations to the idea of a reasonably just, legitimate state. Every state needs not only authority-based power but also such coercive agents as the police and the army.

Johdanto

Pakottaminen ja auktoriteetti ovat kaksi radikaalisti erilaista sosiaalisen vallan muotoa. Tätä ei aina ole pantu merkille.¹ Esitykseni aiheen vuoksi meidän on identifioitava relevantteja sosiaalisia rakenteita ja instituutioita, nimittäin sellaisia, jotka ovat luonteeltaan pakottavia tai estäviä ja sellaisia, joiden auktoriteetin takaa legitiimi valtio. En halua puuttua sosiaalisten struktuurien ja valtio-instituutioiden luonnetta koskevaan vaikeaan metodologiseen kysymykseen (ks. Manicas 1980). Teen nyt vain sen ennako-oletuksen, että joitakin pakottavia instituutioita on olemassa ja että ne on suunniteltu siksi, että noudattaisimme lakia ja ottaisimme vaarin yhteiskunnan luomista velvollisuuksista. Sellaiset instituutiot esittävät aitoja uhkauksia ja myös toteuttavat ne, jos se katsotaan aiheelliseksi. Oletan edelleen, että yhteiskuntajärjestys on ainakin kohtuullisen oikeudenmukainen. Tämän voidaan katsoa merkitsevän sitä, että tutkimme tyy-

* Kiitän Maija-Riitta Ollilaa ja Manu J. Vuoriota heidän ponnisteluistaan tämän artikkelin hyväksi. Kyseessä on osa laajempaa vallan käsite- ja moraalianalyysin projektia. — Kiitän myös Matti Wibergia avusta.

piltään minimaalista pakottamista, ja ehkä myös minimaalista auktoriteettia. Joitakin arkisia esimerkkejä mielenkiintomme kohteista, eli pakottajista, ovat armeija ja poliisi.

Pakottaminen

Aloitamme tutkimalla pakottamisen käsitteen kahta eri merkitystä. Oletamme, että

A pakottaa B:n tekemään x:n.

Täsmällisemmin tämä merkitsee sitä, että *A esittää pakotteen y B:lle, eli*

A pakottaa B:n tekemään x:n uhkaamalla tehdä y:n.

Relevantit *utiliteetit* tässä tilanteessa ilmaistaan seuraavan kaavajoukon CO avulla (huomattakoon, että 'x' ja 'y' viittaavat sekä tekoihin että niistä seuraaviin tiloihin):

- (CO) (1) $u_B(x), u_B(y) < 0$,
 (2) $u_B(x) > u_B(y)$,
 (3) $u_A(x) > u_A(y)$ ja
 (4) $u_A(x) > 0$

Tämän pohjalta on mahdollista selvittää 'pakottamisen' merkitystä samansuuntaisesti kuin vaikkapa *Robert Nozick* ja *Michael D. Bayles* ovat tehneet.² Ongelma, joka koskee uhkausten ja tarjousten käsitteellistä erottamista toisistaan eli kysymystä, voivatko pakotteet olla *tarjouksen* luonteisia, ei ole meidän kannaltamme kovin mielenkiintoinen. Huomattakoon vielä, että tarkastelemme tässä pakottamista intentionaalisten ja ainakin suhteellisen rationaalisten agenttien välisenä interaktionana. Suljemme siten pois tilanteet, joissa esimerkiksi kivivyöry pakottaa vuorikiipeilijät suojautumaan tai vankilan muuri estää vankien pakoaiheet. Vielä on todettava, että uhkaukset eivät aina ole pakotteita. Juopunut mies uhkaa piestä vastaantulijan haluamatta tältä kuitenkaan mitään 'saalista'. Yleisesti voidaan sanoa, että voiman käyttö (engl. 'force') ja väkivalta (engl. 'violence') eivät ole pakon lähikäsitteitä.³ Voima ja väkivalta sinänsä eivät saa uhrejaan toimimaan ja intentionaalisesti tekemään mitään. Elleivät voima ja väkivalta liity pakottamisinteraktioon, ne vain tuottavat uhrin fyysisen tilan muutoksia. Olemme nyt kiinnostuneet A:n B:ssä herättämästä vastentahtoisesta, mutta aidosti *intentionaalisesta* toiminnasta. Yksinkertaisuuden vuoksi käytämme kuitenkin sanoja 'pakote' ja 'uhkaus' synonyymeina. Kutsumme CO:n spesifioimaa käsitettä *tiukaksi* pakottamisen käsitteeksi (engl. 'coercion') ja tulkitsemme sen seuraavasti: (1) tarkoittaa, että B aina menettää interaktiossa jotakin, ja siksi hänen perustava rationaalinen motiivinsa on välttää koko tilannetta. (2) puolestaan tarkoittaa, että on parempi seurata A:n ohjeita x:n suhteen kuin antaa A:n toteuttaa uhkaus y eli pakote. (3) tarkoittaa, että A pitää parempana olla toteuttamatta pakotettaan, ja (4) tarkoittaa, että A tulee saamaan positiivisen nettohyödyn, kun B (vastentahtoisesti) seu-

raa hänen ohjeitaan. Esimerkiksi: poliisiviranomainen A sanoo epäilylle B, että ellei B antaudu ja anna pidättää itseään, A aikoo ampua. On helppo nähdä, että ehdot (1)–(4) täyttyvät.

Kohta (3) on ongelmallinen ja mielenkiintoinen. On todella oltava niin, että A mieluummin jättää ampumatta kuin ampuu, silloin kun B tekee $x:n$. A haluaa vain pidättää B:n. Mutta pidättämisen apuneuvon, pakotteen (tässä siis ampumisen), on oltava myös *uskottava* B:lle. Tämän vuoksi B:n on uskottava, että ilmeisesti A ampuu jos ja ainoastaan jos häntä ei totella. Koska kuitenkin uhkauksen toteuttamisella on aina hintansa, eli siitä aiheutuu haittaa ja kustannuksia A:lle, ei ole B:n kannalta aina selvää, miksi A toteuttaisi uhkauksensa kohdatessaan vastustusta. Usein sattuu, että $u_A(y) < 0$. Silloin A voi 'bluffata' ja vain hämätä uhkauksessaan. On tutkimisen arvoinen asia, miten uskottavuuden ongelma ratkeaa. Siihen ei tässä kuitenkaan voida puuttua. Jotenkin sen on ratkettava, sillä pakottaminen uhkauksen avulla on hyvin yleinen ja tehokas vallankäytön muoto.⁴

Estämisen ja *pelotteen* (eng. 'deterrence') käsitteet saamme tiukasta pakottamisen käsitteestä seuraavalla yksinkertaisella tavalla. Kirjoitamme vain

$$(4') u_A(x) = 0,$$

ja pidämme CO:n muilta osin entisellään. Kutsumme tätä muunnettua CO:ta DE:ksi. Tarkoitin seuraavan tapaista tilannetta: pidätettyään vangin B viranomainen A estää tämän paon pitämällä aseensa kaiken aikaa saatavilla. Viranomainen A ei voi saavuttaa mitään etua tässä tilanteessa, vaikka B:n pako olisi hänelle merkittävä menetys. A ei siis halua minkäänlaista positiivista utiliteettiensa lisäystä B:ltä. Hän torjuu mahdollista tappiotaan. B:n oletetaan vain *jättävän tekemättä* oman parhaan mahdollisen valintansa toimintavaihtoehtojensa joukosta. Tämä valinta olisi pakeneminen. Estäminen eroaa selvästi tiukasta pakottamisesta; pakotettaessahan B:n oletetaan tekevän jotakin sellaista, mikä hyödyttää A:ta.⁵

Estäminen on rakenteeltaan suhteellisen monimutkainen käsite. Meidän kannattaa ottaa esiin seuraavat piirteet käyttäeksemme niitä hyväksemme tuonempana. Ensinnäkin, estävä uhkaus on luonteeltaan *pelote* siinä mielessä, että pelote-uhkauksen kohteen (B) oletetaan laskevan oman tahtonsa toteuttamisen tulevan todennäköisesti niin kalliiksi hänelle itselleen, että hän luopuu intensiostaan. Toiseksi, pelote voi esiintyä ainakin kahdessa eri muodossa; sen vaikutus voi nimittäin olla joko *varoittava* eli ennalta ehkäisevä tai sitten *kostava* eli takaisin maksava. Esimerkit valaiskoot asiaa. 1700-luvun Englannissa aatelistet maanomistajat asettivat metsämailleen ansoja salametsästäjille. Nämä 'man trapit' olivat jonkinlaisia karhunrautoja tai sitten pieniä tykkejä, jotka ansalanka laukaisi tuhoisin seurauksin salametsästäjäparan jaloille. Jos nyt ajatellaan, että salametsästäjä tietää ansojen olemassaolosta, ansat toimivat varoituksena hänelle ja ehkä saavat hänet luopumaan suunnitelmistaan tai ainakin vähentävät niiden houkutusvoimaa. Olennaista on se, ettei hän silloin aiheuta vahinkoa maanomistajalle. Moraalisesta näkökulmasta katsoen tällai-

sen varoituksen oikeutus lienee helpoimmin puolustettavissa, kun se taas kaikkien muiden pakotteiden kohdalla on vaikeaa. Varoittavan uhkauksen toteuttaminen vaaditaan A:lle aiheutuvan haitan estämiseksi. Näin B:n kokemaa haittaa palvelee suoraan A:n etua.

Ongelmia esiintyy juuri koston (eng. 'retaliation') oikeutuksen kohdalla (vrt. tiukan pakotteen toteuttaminen). Ydinpelote on olennaisesti kostoväline. Kun suurvalta A pohtii ydiniskun kannattavuutta suurvalta B:tä vastaan, A:n on otettava huomioon se, että iskua seuraa vastaisku. Tämä kosto on kuitenkin ikäänkuin *turha*, sillä oma maa on jo tuhoutunut. Kosto ei tuo mitään uutta etua tai korjausta A:n tilanteeseen, vaan aiheuttaa pelkästään lisää turmiota maailmassa. On vaikea sanoa, millä yleisillä ehdoilla ja minkä moraaliajattelun mallin avulla kosto on oikeutettavissa. Pelkkä kostonhalu tai viha on tietysti psykologinen motiivi, mutta sen oikeutus on yleensä nähty länsimaisessa moraalitraditiossa mahdottomaksi. Jokin järkevä oikeutus kostonle on kuitenkin löydettävä, sillä jos A ensi-iskun tekijänä tietää, ettei B kykene oikeuttamaan kostoaan, ja A tietää B:n moraaliseksi agentiksi, A voi luottavaisin mielin tiukasti uhata ydinaseellaan ja jopa iskeä sillä etua saadakseen. Tällaisessa tapauksessa moraalit siis haittaisi B:tä!⁶

Kutsutaan tiukan käsitteen mukaista pakottamista ja estämistä yhteisesti *pakottamiseksi*. On pantava merkille eräs seikka, joka saattaa aiheuttaa ongelmia tämän yhdistetyn käsitteen käytössä. Tarkoiton tällä sitä, että tiukka pakottaminen on tapahtuma, joka aina sisältää samanaikaisen uhkauksen. Muuten A ei mitenkään saisi B:tä reagoimaan tavalla, joka tuottaisi A:lle suoranaista hyötyä. B tuottaa aktiivisesti A:lle hyötyä tilanteessa, jota hän mieluummin kokonaan välttäisi.

Päinvastoin kuin tiukkaan pakottamiseen ei estämiseen välttämättä tarvitse liittyä mitään eksplisiittistä uhkaa A:n taholta sen jälkeen kun A on spesifioinut vuorovaikutustilanteen ja luonut status quon. B:n odotetaan intentioistaan riippumatta pysyvän passiivisena. Estäminen on tässä mielessä jatkuvaa. Lisäksi A:n estävä uhkaus jää usein kokonaan implisiittiseksi, vaikka B tietääkin, ettei A:ta pitäisi ärsyttää. Jokainen estävä uhkaus eli pelote riippuu B:n ilmaisemasta aikomuksesta tai valmiudesta saada aikaan ei-x eli juuri se lopputulos, jota A haluaa välttää. Tiedämme kuitenkin, että tunnettu estävä vaikutus tai implisiittinen pelote voi olla niin täydellinen, ettei B edes muodosta intentiota toimia A:n preferenssejä vastaan. Tässä tutussa tapauksessa voimme tuskin puhua tekojen omissioista. B ei edes yritä toimia A:n tahtoa vastaan. Näin tapahtuu esimerkiksi lain täytäntöönpanemisessa, kun järjestelmä on niin tehokas, että ihmiset eivät näe onnistuneen rikoksen mahdollisuutta eivätkä siis koskaan uneksikaan lain rikkomisesta. He eivät halua tehdä mitään sellaista, mitä tekemästä he olettavat poliisin voivan heitä estää. Voimme kuitenkin ajatella, että jos poliisivoimat korruptoituisivat ja menettäisivät toimintakykynsä ja B olisi köyhä ja vieraantunut, hän saattaisi alkaa suunnitella laitonta toimintaa.

Mainittu täydellisen omission tapaus on mielenkiintoinen jo siksi, ettei tiu-

kan pakottamisen alueella voi esiintyä samaa ilmiötä. Tiukka uhkaus luo aina B:lle uuden tilanteen, jossa B toimii vastentahtoisesti. Jos näin ei ole, pakote degeneroituu pelkäksi *kehotukseksi* toimia A:n haluamalla tavalla. Pelote toimii joskus pehmeämmin, jolloin erityisesti varoitukset muodostavat niin olennaisen osan elämäämme, että hyväksymme ne osaksi intention- ja tahdonmuodostamisprosessia. Tällöin ei voida enää puhua vastentahtoisesta toiminnasta, vaikka B edelleen on varoittajan eli A:n *vallan* alaisuudessa. On nimittäin niin, että ilman varoitusta B toimisi toisin kuin hän toimii varoituksen ollessa voimassa. Tämä on A:n valtaa B:hen, mutta asiaa olisi vaikea ymmärtää ilman analyttistä välineistöämme.

Kaikki tämä osoittaa, että tiukka pakottaminen on aina juuri tietyllä hetkellä tapahtuva vallankäytön muoto, ja estäminen on funktionaalisesti vaikuttava, usein latentti sosiaalisen vallan muoto. Estämistä ei tarvitse aina aktiivisesti harjoittaa, jotta se olisi tehokasta. Tämä yksinkertainen huomio sallii meidän esittää uuden ongelman, joka liittyy jo tuttuun kysymykseen siitä, kuinka voidaan erottaa tiukka pakottaminen ja estäminen käsitteellisellä tasolla. Ongelma on seuraava. Jos B tarjoaa A:lle nollaa suuremman utiliteetin (ehdot (4) ja (4') edellä) sellaisessa tilanteessa, jossa A ei esitä eksplisiittistä uhkausta, A:n voidaan kuitenkin ehkä sanoa pakottavan B:tä tiukassa mielessä, nimittäin siinä tapauksessa, että B tajuaa latentin uhan ja toimii sen perusteella. Mutta A:n ei voida sanoa pakottavan B:tä, koska eksplisiittisen ja parastaikaa tapahtuvan uhkauksen oletetaan olevan tiukan pakottamisen välttämätön ehto. Edelleen on niin, että koska A saa nolasta poikkeavan positiivisen nettohyödyn B:ltä, A ei ainoastaan estä B:tä tekemästä jotakin, vaan pakottaa B:tä. B aktiivisesti tyydyttää A:n haluja (vastoin omaa tahtoaan), mutta koska samanaikaista uhkausta ei voida havaita, B:tä ilmeisesti *ei pakoteta*. Tilanne on paradoksaalinen.

Ratkaisu ehkä löytyy seuraavasti. Toimiessaan B ennakoi sitä, että A toteuttaa ajattelun uhkauksen, esimerkiksi siitä syystä, että A on tunnettu tavastaan käyttää sellaisia pelotteita samanlaisissa tilanteissa B:n kaltaisiin vastapelureihin. Valitettavasti tämä ajatus ei ole tyydyttävä. Kuviteltu ja siten implisiittinen ja jatkuva uhkaus ei tee mahdolliseksi indentifioida tiukan pakottamisen elementtiä tilanteessa. Ja jos hylkäämme tämän ajatuksen, on meidän sanottava, että pelkkä estäminen tuottaa A:lle nettohyötyä, mikä taas ei ole sopusoinnussa ehdon (4') kanssa.

Jotta pystyisimme tekemään eron tiukan pakottamisen ja estämisen välille, käytämme Robert Nozickin keksimää käsitteellistä apukeinoa, jonka avulla hän on erottanut toisistaan uhkauksen ja tarjouksen.⁷ Haluan säilyttää perustavat erotteluni. Siksi haluan tähdentää nollautiliteetin merkitystä CO:ssa ja DE:ssä. Nollakohta voidaan tulkita A:n *plausiibelisti ennustettavissa olevaksi utiliteettitasoksi normaalioloissa esiintyvässä tilanteessa*. Tämä melko monimutkaiselta näyttävä konstruktio ratkaisee ongelmamme. Voimme nyt sanoa, että jos B tarjoaa A:lle ylimääräistä hyötyä vain siksi, että jonkin pelkästään implisiittisen uhkauksen toteutuminen on plausiibelisti ennakoitavissa, silloin

se, mitä A tässä vuorovaikutustapahtumassa saa, on hänen (relatiivinen) nollautiiteettinsa. Tämä on se, mitä A:n tulisi ajatella saavansa puuttumatta tähän sosiaaliseen vaihtoon. Toisin sanoen, jos A:n eksplisiittisen uhkauksen vaikutus on pelkästään 'suojaava', niin että A saisi nettohyötynsä B:ltä joka tapauksessa, uhkauksen funktion sanotaan olevan *estävä* eli se on pelote. Enintään se estää muutoksen B:n aikaisemmin vakiintuneessa käyttäytymismallissa A:ta kohtaan. (Mutta A:n estävän uhkauksen vaikutuksen ei tarvitse olla ylenmääräinen. B voi ajatella vastustusta.) Esimerkkitapaus: A on gangsteri, joka kerää suojelurahoja paikallisilta kauppiailta ja saa aina haluamansa sanomatta tai tekemättä mitään. Hän vain kävelee sisään ja vastaanottaa rahat. Näin ollen estäminen merkitsee vain uhkausta, joka on A:n enemmän tai vähemmän näkyvä yritys säilyttää jo vakiinnutettu status quo. Se mahdollisuus, että tämä status quo saattaa olla *riistoa* ja hyvin hyödyllinen A:lle B:n kustannuksella, ei ole käsitteellisesti tärkeää. Olennaista on, että gangsteri estää kauppiasta muuttamasta jo vakiintunutta käyttäytymismallia, rahan antamista, pitämällä yllä pelkoa tai implisiittistä uhkaa ja uhkausta. Alun perin gangsteri pakotti uhrejaan; nyt hän vain estää muutoksen.

Tämä selvitys on kovin yksinkertainen, ja minun on myönnettävä, että on edelleen jonkin verran epäselvää, onko jokin A:n *uusi* uhkaus voimakkaasti vastustavaa B:tä kohtaan, jos A sen avulla vaatii ja saa suuremman summan rahaa kuin status quon perusteella odotetun relatiivisen nollamäärän, (i) *uusi* tiukan pakottamisen akti vai (ii) pelkästään toteutunut aikaisempi estävä uhkaus, *kosto* (tämä on eräänlainen sakko). En voi tässä pidempään tarkastella asiaa. Näyttää kuitenkin siltä, että jälkimmäinen vaihtoehto on parempi. Jos tilannetta luonnehditaan tiukaksi pakottamiseksi, jätetään ottamatta huomioon alkuperäisen tarinamme historian pääpiirteet. Joka tapauksessa voimme kutsua estämistulkintaa (toteutettu kosto) primaariseksi ja pakottamistulkintaa sekundaariseksi tavaksi käsitteellisesti selvittää asioiden uutta käännettä. Aikaperspektiivin laajuudesta riippuu, kummallako tavalla haluamme kuvata vaihtosuhdetta. Tämä joidenkin sakkojen kaksinaisluonne osoittaa osaltaan, miksi puhumme yhdestä yleisestä pakottamisen tyypistä.

Yhteenvetona: estäminen tarkoittaa A:n yritystä suojella status quota B:n intressejä vastaan. Estämisessä ja pakottamisessa käsitämme A:n nollautiiteetin suhteellistettuna siihen, mitä A ja B voivat plausiibelisti odottaa A:n saavan. Näin ollen voimme kirjoittaa pakottamisesta yleensä:

$$(4'') u_A(x) \geq 0_e,$$

kun 0_e on jollain lailla odotuksiin suhteellistettu hyödyn perustaso.

Auktoriteetti

Väitän, että on olemassa sosiaalisen vallan kaksi päätyyppiä: pakottava ja ei-pakottava. Jälkimmäinen vallan tyyppi esiintyy *auktoriteettina*,⁸ koska jos A vaikuttaa B:n käyttäytymiseen relevantin auktoriteettinsa avulla, A:n ei tarvitse esittää mitään uhkausta. B kuitenkin tottelee.

Tarvitsemme siis heti 'auktoriteetin' analyysin. Ensimmäinen näkökohtani on, että auktoriteetti on *konsensukseen* pikemmin kuin *suostumukseen* perustuva käsite. Voisi kaikesti ajatella, että päinvastainenkin voisi olla totta, joten käsittelen ongelmaa tarkemmin.

Jos A on B:n auktoriteetti suhteessa asiaan z, sopivissa tilanteissa B alistaa oman z:aa koskevan arvostelmansa A:lle, koska hän jossakin erityisessä mielessä (esimerkiksi) luottaa A:han. Tämä merkitsee sitä, että B antaa *suostumuksensa* A:n tekemien asiaa z koskevien ratkaisujen dominanssille. Sen vuoksi A:n auktoriteetista loogisesti seuraa B:n suostumus, eli B luopuu omasta arvostelmastaan ja luottaa A:han. Mutta on varmasti erehdys väittää, että suostumus yksinään riittää auktoriteetin olemassaolon ehdoksi. Pyrin lähemmin valaisemaan näitä näkökohtia.

Eräs tärkeä peruste sille, miksi auktoriteetti ei seuraa suostumuksesta, on se, että auktoriteetti on sosiaalinen käsite. Meillä on siis tarve rakentaa yhteisyyksilön suostumuksen (suostumus arvostelmasta pidättäytymiseen) ja A:n sosiaalisesti luonnehdittavan auktoriteetin välille. Jos ainoastaan B (yksin) luottaa A:han jonkinlaisena auktoriteettina, ei A varmastikaan ole todellinen auktoriteetti. Tällainen pelkästään kahden henkilön välinen luottamukseen perustuva suhde on jotakin muuta, esimerkiksi palvonta- tai isä-lapsi -suhde. En tiedä mitään yleistä nimeä tälle tutulle sosiaaliselle ilmiölle, johon usein liittyy neuroottisia sävyjä. Toinen osapuoli vain on yksinkertaisesti joko haluton tai kykenemätön (tai ehkä jopa kumpaakin samanaikaisesti) ilmaisemaan ajatustaan ja tahtoaan, koska hän osaa ennakoida toisen osapuolen esittämän kritiikin ja vastustuksen.

Kahden henkilön tapaus on *prima facie* irrationaalinen tavalla, jota aito, sosiaalisesti tulkittu auktoriteetti ei ole. Katsoisin, että sosiaalinen *konsensus* muodostaa sopivan perustan auktoriteetin esiintymiselle ja auttaa meitä ymmärtämään sen rationaalisuuden.

Kun tarkastelemme seuraavassa esitettyä auktoriteetin määritelmää, huomaamme tarvitsevamme ainakin neljä ehtoa, jotka ovat valta-, suostumus-, konsensus- ja utiliteetti-:

(AU) A on B:n auktoriteetti jos ja vain jos (i) kiistakysymys z on mahdollinen, (ii) B uskoo, että ainakin tavanomaisissa olosuhteissa on järkevää antaa suostumuksensa sille, että A esittää omana kantanaan z-arvostelman, (iii) asia on näin, koska B on viiteryhmänsä C kanssa samaa mieltä siitä, että heidän tulisi pidättäytyä arvostelmasta z:n suhteen ja luottaa A:han, jos A esittää z-arvostelman ja (iv) z on sellainen kysymys, joka on suoranaisesti relevantti B:n odotettujen utiliteettien ja niihin perustuvien ratkaisujen kannalta.

AU on loogisesti heikko määritelmä, koska jos A ei esitä z-arvostelmaa, B on vapaa muodostamaan oman arvostelman tästä aiheesta. Vain A:n toiminta sitoo B:n mielipiteen. Siten AU sanoo vain, että A:n kanta jonkin relevantin ongelman suhteen sitoo B:tä ja C:tä, jos A niin haluaa, riippumatta B:n ja C:n omasta alkuperäisestä kannasta. Tämän lisäksi on huomattava, että

jos A on vaikkapa tähtitieteilijä ja B puolestaan täysin maallikko, A ei ole B:n (tieteellinen) auktoriteetti — yksinkertaisesti siksi, että A:n teorioilla ei ole B:n kannalta mitään käytännöllistä merkitystä. B:llä ei ole omaa 'arvostelmaa', josta pidättyä, ja 'luottaminen' on täten sekin vain tyhjä fraasi. Tietysti A on auktoriteetti joillekin ryhmille, joten jos B liittyy johonkin niistä, A:sta tulee B:n auktoriteetti. 'Auktoriteettia' voi siten käyttää myös laveassa merkityksessä kuvaamaan tätä mahdollisuutta.

Tässä on varoituksen sana paikallaan: ei pidä ajatella, että B:n pidättymisen arvostelmasta on absoluuttinen ja ehdoton. AU:n osa (ii) osoittaa, että näin ei ole — yksinkertaisesti siksi, että omaan arvostelmaan sitoutuminen on henkilön odotettujen utiliteettien perusteella mahdollinen ratkaisu, ja monet ennustamattomat, 'epäjärjelliset' tekijät voivat erityisissä olosuhteissa vaikuttaa näihin B:n laskelmiin. Järkevä B ottaa myös auktoriteetin hinnan huomioon. Vain jokin äärimmäinen, karismaattiseen esiintymiseen fiksoituminen voi toimia tämän teesin vastaesimerkkinä. On tapauksia, joissa fanaattiset henkilöt seuraavat auktoriteettiaan kuolemaan saakka lainkaan välittämättä omista eduistaan. Heidän kohdallaan koko edun käsitteen merkitys poikkeaaakin täysin tavanomaisesta. Meidän on jätettävä tämä monimutkainen kysymys käsittelemättä. On kuitenkin huomattava, että teorianne auktoriteetista sekä AU vaativat vain sen, että ratkaisu pidättyä arvostelmasta perustuu konsensukseen, jonka mukaan A:han luotetaan. Näin negatiivinen ratkaisu pidättyä arvostelmasta on B:lle aina avoin vaihtoehto, nimittäin siinä tapauksessa, että jotkin auktoriteetista A riippumattomat utiliteetilaskelmat ennustavat kohtuutonta ja poikkeuksellista utiliteetin menetystä B:lle. B voi tällöin yksilöllisesti ajatella, että hänen luottamuksensa merkitsee liian suurta riskiä. Mutta A voi tässäkin tilanteessa säilyttää (sosiaalisen) auktoriteettinsa suhteessa C:hen. Yleisesti häneen edelleen luotetaan. Tähän kysymykseen palaamme vielä tuonnempana.

Yhteenvetona: sosiaalinen konsensus tekee auktoriteetin muodostumisen ymmärrettäväksi paremmin kuin yksilöllinen suostumus. Näin ollen sanomme, että auktoriteetti on konsensus-käsite. Meidän on myös spesifioitava, minkälaisesta konsensuksesta seuraa auktoriteetti. Keskeinen ajatus on yksimielisyys *luottamuksesta* A:n arvostelmiin. Tämä luottamus voi perustua keskinäiselle tiedolle A:n henkilökohtaisista ominaisuuksista tai hänen sosiaalisesta asemastaan. Luottamuksen käsitteen analyysi ja sen ala- ja sukulaistyyppien käsittely jää tässä kuitenkin tekemättä. Ilmeistä kuitenkin on, että auktoriteetti ei välttämättä implikoi 'luottamusta' missään kovin suppeassa merkityksessä.

Pakottamisen ja auktoriteetin erot

Miksi väittäisimme, että pakottaminen ja auktoriteetti ovat eri asioita? Näyttää olevan täysin luonnollista ajatella, että vaikka kutsummekin auktoriteettia sosiaalisen vallan muodoksi, se eroaa radikaalisti varsinaisesta pakko-

vallasta. Tyypillinen uhkausetelma kyllä luo aina pakottamistapauksissa lyhytaikaisen näennäisen (väärän) konsensuksen A:n ja B:n välille. Sama ei päde auktoriteettiin perustuvissa tapauksissa, sillä auktoriteetin alueella yksimielisyys on aitoa eikä pakotettua. Voimmekin valaista tätä sosiaalisen vallan aspektia käyttäen apuna kahta kontrafaktuaalia, joista ensimmäinen yleensä tunnetaan ja esitetään alan kirjallisuudessa. Se on 'vallan kontrafaktuaali':⁹

(VK) Jos A ei olisi käyttänyt oletettua valtaansa, B olisi toiminut toisin.

Toinen, vähemmän tunnettu mutta mielenkiintoisempi kontrafaktuaali voidaan muotoilla seuraavasti ('pakottamisen kontrafaktuaali'):

(PK) Jos B olisi vastustanut, A olisi voinut käyttää valtaresurssejaan voittoaakseen tämän vastustuksen.

On pantava merkille, että VK käsittelee vain vallan *käyttöä*, mutta sanoo tuskin mitään vallan olemassaolosta. Se antaa vain hyvin heikon välttämättömän ehdon vallan olemassaololle, eli valtaa voidaan sanoa käytettävän B:n tahtoa vastaan, spesifioimatta mitenkään muuten A:n B:hen kohdistaman vaikutuksen suuntaa ja sisältöä. VK ei anna mitään ehtoja A:n menestymiselle. Mutta toinen kontrafaktuaalimme, PK, sanoo jotakin enemmän vallan olemassaolosta. Vaikka A ei käyttäisi valtaansa juuri nyt, hän kuitenkin *voi* tehdä niin, mikä merkitsee, että A voi vastatoimillaan murtaa B:n yrittämän *vastustuksen*. Toisin sanoen, A:lla on käytössään pakote, jonka avulla tyypillinen, rationaalinen B voidaan saada tottelemaan A:ta, vaikka B haluaisikin vastustaa (tai ainakin B:n vastarinnan pitävyyden todennäköisyys vähenee).

Yritän valaista asiaa. Esimerkiksi poliisilla on todellista valtaa meitä, kansalaisia, kohtaan silloinkin, kun vielä täysin noudatamme lakia ja kun niin olen valtaa ei aktuaalisesti käytetä. Mutta poliisilla on tarvittavat, jopa väkivaltaankin perustuvat keinonsa saada tottelemattomat noudattamaan esivallan määräyksiä tarpeen vaatiessa. Entä poliisin auktoriteetti? Monissa maissa poliisilla on perustuslaillisesti säädetty asema ja sen valta on prima facie legitimiin auktoriteettiin perustuva. Usein tähän liittyy myös demokraattinen konsensus poliisin toiminnan päämääristä, vaikka nämä päämäärät olisivatkin poikkeuksellisten yksityisten kansalaisten intressien vastaisia. Mutta poliisi on myös aidosti uhkaava ja pakottava voima, ja sama pätee armeijaan nähden, kun valtion sisällä esiintyy niin vakava konflikti, että lakia ja järjestystä ylläpitävien instituutioiden demokraattiseen konsensukseen perustuva, legitimi pohja tulee kyseenalaiseksi. Poliisilla ja armeijalla on luonnostaan pakottavaa potentiaalia, sillä niillä on lupa käyttää väkivaltaa tiukan pakottamisen tarkoituksessa yhteiskunnassamme. Tästä tosiasiasta ovat minkä tahansa yhteiskunnan anarkistiset piirit täysin selvillä. Nämä ryhmät näyttävät ajattelevan, että kaikki pelkkään auktoriteettiin perustuva valta on voimatonta eikä voi kestää pitkään sosiaalisessa kamppailussa ilman enemmän tai vähemmän kätkeytyä pakottavaa kapasiteettiaan. Ratkaisevaa on tietysti se, että vallanhaltijat voivat todella pakottaa tahtoonsa alamaaisensa B:n. Jos tämä perustava

pakottamisen mahdollisuus puuttuu, kuten on laita (esimerkiksi) puhtaasti karismaattisessa yksilöllisessä vallassa, myönnän, etten todellakaan osaa sanoa miten voisimme kutsua A:n vaikutusta *vallaksi* samassa mielessä kuin poliisilla ja armeijalla on sosiaalista valtaa käytössään. Tarkastelkaamme, mitä tämä merkitsee.

Meidän on palattava kontrafaktuaalisiin propositioihimme. Seuraavat kaksi VK:n sovellutusta ovat (välttämättä) valideja:

(vk₁) Jos A ei olisi käyttänyt *auktoriteettiaan*, B olisi toiminut toisin;
ja

(vk₂) Jos A ei olisi käyttänyt *pakottavaa* valtaansa, B olisi toiminut toisin.

Sanoessani nyt, että VK on 'pakottamiseen nähden neutraali', tarkoitan seuraavaa. *Ensinnäkin*, 'auktoriteetti' on menestyskäsite siinä mielessä, että (normaalioloissa) auktoriteetin käyttämisestä loogisesti seuraa relevantti vaikutus objektihenkilöön B (katso AU (iii) ja jatkossa seuraava). Jos A ja B eivät alun perin ole eri mieltä, A:n ei tarvitse (eikä hän voikaan) käyttää valtaansa B:hen. Mutta jos he ovat eri mieltä ja jos A:lla on auktoriteettia, B joko taipuu, tehdessään arvostelmansa A:sta riippuvaksi, tai B päättää olla luottamatta A:han, koska kustannukset ovat liian suuret. Kummassakin tapauksessa A kuitenkin vaikuttaa B:n päätöksiin ja päätösten kautta suoraan tai epäsuorasti B:n toimintaan. Tästä seuraa B:n riippuvuus A:sta, ja vk₁:n totuus on selvä.

Toiseksi, pakottaminen ei ole menestyskäsite, koska B voi, ainakin periaatteessa, aina onnistua välttämään A:n pakottamisyritykset valitsemalla irratiionaalisesti. B antaa A:n toteuttaa uhkauksensa. On tärkeää huomata, että mikään pakote ei voi olla niin vahva, ettei B voisi — jos hän haluaa — antaa A:n toteuttaa pakotetta omalla kohdallaan. Tietysti vahva pakote tekee vastustuksen psykologisesti vaikeaksi ja epätodennäköiseksi, mutta ei milloinkaan loogisesti mahdottomaksi. Mutta varmastikaan B ei voi välttää A:n selvää vaikutusta. B on sidottu pakottamistilanteeseen, josta hän — oletuksemme mukaan — pakenisi, jos hänellä vain olisi siihen mahdollisuus. Tämä pätee sekä estämiseen että tiukkaan pakottamiseen. Uhka luo aina uuden ja ei-haluttavan tilanteen B:lle. Tässä tilanteessa B:n teot ja päätökset, omissirot mukaan lukien, riippuvat nyt A:n tahdosta. Tämän vuoksi kaikki sekä vk₁:n että vk₂:n kattamat tapaukset ovat tosia huolimatta siitä näkyvästä erosta, joka 'auktoriteetin' ja 'pakottamisen' ominaispiirteiden välillä on.

PK:n suhteen sama ei kuitenkaan ole totta:

(pk₁) Jos B olisi vastustanut, A olisi voinut käyttää *auktoriteettiaan* (B:hen) voittaakseen tämän vastustuksen,
ja

(pk₂) Jos B olisi vastustanut, A olisi voinut käyttää *pakottavaa* valtaansa voittaakseen vastustuksen.

Vain pk₂:n alueella on nyt kontingentisti tosia tapauksia, koska on olemassa eräs aivan luonteva pk₁:n tulkinta, joka tekee siitä järjettömän; nimittäin, pa-

kottamiseen näyttää sisältyvän A:n (osittainen) kyky murtaa B:n vastustus, ja tämä tekee siitä erillisen sosiaalisen vallan tyyppin. On huomattava, että B:n riittävän voimakkaasta A:n intentioiden, tahdon ja tarkoituksien vastustamisesta seuraa (a) auktoriteetin kohdalla se, että A:lla ei ole auktoriteettia B:hen B:n luottamuksen A:han pettäessä (B ei luota A:han, ja näin ollen A ei kai voi tehdä mitään muuta kuin toistaa tehottomat vetoamuksensa), ja (b) pakkovallan tapauksessa se, että A on osittain epäonnistunut yrityksessään (B on onnistunut välttämään A:n tarkoituksen; esimerkiksi ryöstäjä A ei ole saanut rahaa, vaikka hän onkin ampunut B:n ja tehnyt itsestään murhaajan). Toisin sanoen, auktoriteetin olemassaolosta seuraa, että vakavaa vastustusta ei esiinny, mutta pakottamisesta seuraa juuri päinvastainen tilanne.

Edellä esitettyä (a):ta koskeva keskeinen ajatukseni kuuluu: B saattaa hyvin vastustaa avoimestikin auktoriteetti A:ta, jos B ajattelee, että totteleminen tuottaisi kohtuuttomat kustannukset. Jos kuitenkin näin ei ole, B:n vastustus merkitsee sitä, että A:lta puuttuu auktoriteetti B:hen, nimittäin jos A ei kykene vakuuttamaan B:tä ja palauttamaan luottamusta. Auktoriteetilla on rajansa ja se varmasti mahdollistaa vastustuksen. Kuitenkin on yhtä lailla totta, että kaikkien relevanttien asianosaisten voidaan olettaa tuntevan nämä auktoriteetin usein sumeat rajat ja että A:n henkilökohtaisesti pitäisi tajuata, miten pitkälle hänen vaikutusvaltansa ulottuu. Kun B tämän sosiaalisen tiedon piirissä itsepäisesti vastustaa A:n auktoriteettivaateita, eikä halua arvostelmiensa riippuvan A:sta, A:lla ei ole auktoriteettia eli sosiaalista valtaa. Todellisuudessa A voi esittää auktoriteettiin perustuvan vallan vaatimuksensa vain tietyissä rajoissa, jotka määrittyvät B:n relevanttien utiliteettien luovuttamisesta, mutta noissa rajoissa B:n *pysyvää* vastustuksesta seuraa yksinkertaisesti A:n auktoriteetin puuttuminen. (Suhde vastustuksen puutteen ja auktoriteetin välillä on tietysti ymmärrettävä käsitteelliseksi.)

Valta ja valtio

Ei ole perusteltua ajatella, että sosiaalisen vallan käyttö olisi aina mahdollista pelkän auktoriteetin perusteella ja siihen liittyvän demokraattisesti sovitun sosiaalisen kontrollin ja vaikutuksen nojalla. Auktoriteetti ei lepää pakottavan potentiaalin varassa silloinkaan kun se on täysin tehoavaa, kuten se joskus on. Olen jo esittänyt perusteluja näiden teesien tueksi. Haluan vain sanoa, että vaikuttavasta auktoriteetista huolimatta tarvitaan myös pakottamista. Kun vastustusta esiintyy, sovelletaan uhkukseen perustuvia varotoimia. *Michael Foucault* (Foucault 1980) kuvaa hätkähdyttävän vahvasti mitä tarkoitetaan sanomalla, että nykyaikaisen yhteiskunnan ja valtion pakottava voima perustuu fyysisen rangaistuksen ilmeiseen uhkaan, jopa kidutukseen, ja väkipakolla voimaan saatettuun kuriin. *Amnesty Internationalin* raportteja voidaan myös käyttää väitteitteni empiirisenä tukena. Etenkin poliittisten rikosten vuoksi useimmat valtiot käyttävät nykyisin kidutusta melko rutiinomaisesti.

Tähän mennessä olen jo rajoittanut tutkimukseni kohtuullisen oikeudenmukaisen valtion minimaalisiin pakottamismenetelmiin. Ei kai voida sanoa, että mikään tarkoittamani kaltainen valtio käyttää kidutusta? Näinhän saattaa hyvin olla, mutta minkä tahansa olemassaolevan valtion täytyy kuitenkin olla valmistautunut käyttämään tehokkaita uhkauksia kansalaisiaan vastaan. Tässä yhteydessä on paikallaan suorittaa kaksi eri tyyppistä tarkastelua, joista kumpikin on johdettavissa pääteesistäni, jonka mukaan pelkkä auktoriteetti ei salli A:n murtaa B:n mahdollisesti itsepäistä vastustusta.

Ensiksi, vastustusta voi esiintyä niinkin erilaisista syistä kuin erimerkiksi B:n irrationaalisuuden tai hänen eriävän poliittisen ideologiansa vuoksi. Kumpikin tapaus on hyvä esimerkki tilanteesta, jossa A:n ei pitäisi olettaa, että hänen poliittinen ja legitiimi auktoriteettinsa ulottuu niin laajalle, ettei mitään pakottavia uhkauksia koskaan tarvita. Irrationaalisen henkilön tapa omaksua itselleen auktoriteetteja on ilmeisesti täysin ennustamaton.¹⁰ Eikä mikään yhteiskuntajärjestys, oikeudenmukainenkaan, voi taata millekään pääideologialle hallitsevaa asemaa. Kilpailevat politiikan teoriat ovat mahdollisia ja niiden sisältö voi avoimesti tehdä tyhjäksi A:n auktoriteettivaateet. Tuollaisissa tapauksissa A:n täytyy olla valmis voimatoimiin, jos A itse ja häntä tukeva ryhmä ovat eri mieltä kuin B, erityisesti juuri kysymyksessä, joka koskee A:n valta-aseman suotavuutta sekä moraalista ja poliittista oikeutusta.

Toiseksi, auktoriteetilla itsellään on kaksi radikaalisti erilaista funktiota. Seuraavaa erottelua tehdään harvoin täysin selvästi, vaikka se yleisesti ja aivan erityisesti tämän tutkimuksen kannalta on erittäin tärkeä. Kun A esittää sosiaalisesti hyväksyttäviä auktoriteettivaateita, A sekä (i) *oikeuttaa* toimiaan suhteessa z:aan ja C:hen (ks. AU), mutta nuo vaateet myös (ii) luovat tehokkaan *motiivin* A:n auktoriteetin hyväksyvälle B:lle taipua z:aa koskevissa kysymyksissä. Puhuimme AU:n kohdalla B:n luottamuksesta A:han z:n suhteen. Nyt voimme sanoa, että luottamuksella voi olla myös vahvasti normatiivis-moraalinen luonne. B saattaa uskoa, että on oikein tai jopa velvollisuus antaa A:n päättää z:sta. Näin ollen *auktoriteetilla on yhtä hyvin moraalinen kuin psykologisestikin motivoiva funktio*. B ajattelee, että A on todella oikeutettu käskemään ja sen vuoksi B tottelee häntä. Ymmärrämme näin, miksi usein ajatellaan, että A saattaa pysyä auktoriteettina siitä huolimatta, että yksilö B kieltäytyy seuraamasta hänen mielipiteitään ja määräyksiään. Tämä on tapaus, jossa (esimerkiksi) A:n mielipiteitä ja määräyksiä yleisesti pidetään oikeutettuina rationaalisen moraalin ja poliittisen teorian nojalla.

Tästä kaikesta ei kuitenkaan vielä seuraa, että oikeutetusta auktoriteettivaateesta aina seuraa B:n alistuminen eli A:n tosiasiallinen valta B:hen. Päinvastoin, jos B ei näe miten ja miksi A:n vaateet ovat perusteltavissa tai jos A:n totteleminen tulee B:n mielestä jatkuvasti liian kalliiksi, hän saattaa hylätä tai jättää huomiotta A:n moralisoivat auktoriteettivaateet. Näin ymmärrettynä *A on tällaisessa tilanteessa aktuaalinen mutta tehoton auktoriteetti*. Tällainen 'auktoriteetti' ei enää ole vallan haltija. Valta on kadonnut.

Joissakin tapauksissa A, nähdessään legitimiin valtansa katoavan, saattaa ajatella, että hän on nyt *oikeutettu* pakottamaan ja esittämään uhkauksia B:lle. Hänen käsityksensä omasta auktoriteetistaan antaa hänelle hyvän henkilökohtaisen perusteen eli subjektiivisen oikeuden tähän. Mutta B:lle A:n valta on nyt tietysti pakkovaltaa eikä auktoriteettiin perustuvaa. Näin on siitä huolimatta, että jos moraali on objektiivista, A saattaa hyvinkin olla oikeutettu valtavaateisiinsa täysin riippumatta kenenkään, yksilön tai ryhmän, mielipiteistä, oli ne perusteltu miten tahansa. Mutta vaikka hänellä olisi oikeus valtaan, ei hänellä enää ole tosiasiallista toimivaa valtaa. Jos moraali on subjektiivista (westermarckilaiseen tapaan), päättelyidemme tulee ottaa se huomioon tässä yhteydessä.¹¹ Miten se olisi tehtävä on kuitenkin kysymys, joka nyt jää käsittelemättä.

Kun puhumme 'pakottavasta auktoriteetista' tarkoitamme, että tietyt pakottavat menetelmät on legitimoitu auktoriteetin kautta. Tässä tapauksessa 'auktoriteetti' ei siis ole valtakäsite, vaan viittaa moraaliin. Normaalisti 'auktoriteetti' kuitenkin merkitsee valtaa.

Pakottamisen ja auktoriteetin jaottelua ja niiden suhdetta koskevassa tarkastelussani päädyn seuraavaan. Jos auktoriteetti on moraalisesti 'positiivinen' käsite, eli sitä voidaan käyttää sosiaalisen vaikutusvallan oikeuttamiseen, 'pakottaminen' on varmasti negatiivinen käsite. Pakotetta ei yksinkertaisesti pitäisi käyttää, koska se sisältää uhkauksia, väkivaltaa ja orjuutuksia. Kuitenkin sen totaalinen hylkääminen viittaa utooppiseen anarkistiseen teoriaan, jolla ei ole todellisuus pohjaa. Olen esittänyt, että mikä tahansa nykyaikainen valtio tarvitsee pakottamista ainakin varotoimenä. Mutta jos sitä tarvitaan, se täytyy tehdä plausiibeliksi ja oikeutetuksi sosiaalisen kontrollin menetelmänä.¹² Mainitsen yhden tähän päämäärään tähtäävän keinon.

Esimerkiksi armeijaa ja poliisia kutsutaan virallisesti *estäviksi* tai *suojaajaaviksi instituutioiksi* ja naamioidaan ne näyttämään sellaisilta. Sanotaan, että niillä on suojeleva ja puolustava funktio. Näin niiden tiukasti pakottavat aspektit sivuutetaan ja tahallisesti jätetään huomiotta. Esimerkiksi armeijaa kutsutaan 'puolustusvoimiksi'. Tarkoitus on vihjata, ettei armeijaa käytetä naapureiden uhkaamiseen ja kohottamaan oman valtion hyvinvointia status quon määrittelemän nollatason yläpuolelle. Kuitenkin, kuten hyvin tiedämme, tämä on lähinnä kielellistä manipulointia (vrt. Goodin 1980). Niin halutessaan valtion puolustusvoimat voivat käyttää arsenaaliaan riistääkseen muita valtioita tiukasti pakottamalla. Esimerkiksi valtio B löytää öljyä valtioiden A ja B yhteiseltä rajalta, ja A haluaa saada osuutensa; se pelkää, että muutoin B:stä tulee rikkaampi ja se pääsee voitolle finanssiasioissa ylipäättään. Tiukka pakottaminen on 'oikeutettavissa' raja-alueisiin kohdistuvien vaateiden avulla, ja sotilaallinen uhkaus voidaan esittää A:n hyvinvoinnin tason kohottamiseksi. Mitään pakotuskoneistoa ei voida varustaa vain estäviä tarkoituksia varten. Mutta tiukkaa pakottamista on hyvin vaikea oikeuttaa yleisenä vuorovaikutuksen strategiana.

Valtioinstituutiossa pakottamisen ideologia saa usein esimerkiksi seuraavan muodon, koska ongelmallisena se tarvitsee erityisen moraalisen oikeuttamisen. Sanotaan, että B tottelee A:ta, koska A on demokraattisesti oikeutettu käskemään. Saattaa sattua, että sellainen A saa B:n tietoisesti toimimaan olemassa olevia preferenssejään *vastaan*, mutta kun kyseessä on A:n auktoriteettiin perustuva valta, B kuitenkin ajattelee, että juuri hänen preferenssinsä on alistettava, tai hänen toisen asteen preferenssinsä, jotka suosivat A:ta, määräävät hänen päätöstään tukahduttaa välittömät halunsa. Tämä on tyyppillinen »Odysseus ja seireenit»-tilanne yhteiskuntaelämään sovelletuna. B saattaa uskoa, että poliisilla on legitiimi *oikeus* pidättää hänet toimiessaan vastoin lakia, yksinkertaisesti vain koska kaikki kansalaiset, B heidän joukossaan, ovat perustaneet poliisi-instituution suojelemaan itseään omia liian lyhytnäköisiä impulssejaan, halujaan ja tarpeitaan vastaan. Mitään pakottamista ei käsitteen tiukassa mielessä todellakaan tapahdu, kun B on Odysseus-tyyppisessä tilanteessa ja demokraattisesti asetetut poliisivoimat ovat olemassa vain suojellakseen häntä hänen omalta lyhytaikaiselta egoismitaan tai irrationalismitaan. Tämä on auktoriteetin sisäistä eli legitiimiä pakottamista.

Kuitenkin käsitys estämisestä, ja nimenomaan varoittavista pelotteista pakkovallan ytimenä, on taaskin selvästi liian yksinkertainen. Tarkoitin, että poliisi normaalisti ulottaa pakottavan toimintansa ja sen relevantit uhkaukset rutiiniluontoisesti niihinkin agentteihin, jotka ehkä joidenkin yhtenäisten yhteisöjen jäseninä eivät osallistu siihen prosessiin, joka vakiinnuttaa arvojen demokraattisen konsensuksen eivätkä koskaan tue perustavan toimintavapauden virallisia rajoituksia. Mahdollinen esimerkki on Jehovan todistajat, jotka ehdottomasti kieltäytyvät suorittamasta asevelvollisuuttaan ja kärsivät siksi vankeustuomion. Tämä voi näyttää aidolta uhkaustilanteelta. He voivat tehdä asevelvollisuuden suorittamisen ja vankeusrangaistuksen kärsimisen välisen valinnan, ja pakottaja tarkoittaa tämän uhkaukseksi, jota se useimmille Suomen kansalaisille merkitseekin. Mutta Jehovan todistajien kannalta vankila onkin rangaistus, tai jopa kosto, koska heillä henkilökohtaisesti ei ole valinnan mahdollisuutta. Vankila on kasarmia selvästi pienempi paha. A:n ja B:n relevantit arvot ovat niin erilaisia, ettei järkevää pakottamista synny. Kuitenkin kysymyksessä on esimerkki pakottamisen yrittämisestä, ja se osoittaa tähän konfliktiratkaisun strategiaan liittyvät vaarat.

Poliisi ja armeija on helpoin legitimoita sovellettaessa konsensus-näkemyistä yhteiskunnasta, mutta tuo näkemys ei määrittele niiden tehokkaan toiminnan ulottuvuuden rajoja. Päinvastoin, niiden legitiimiyden ja auktoriteetin eksplisiittinen hyväksyminen tai kieltäminen ei juurikaan vaikuta siihen tosiasiaan, että yksilö on poliisin ja armeijan pakottavan vallan alainen. Tässä tutkimuksessa olemmekin olleet pääasiassa kiinnostuneita suhteellisen oikeudenmukaisista pakottavista instituutioista sellaisina kuin ne toimivat yhteiskunnan konsensus-näkemyksen ulkopuolella.¹³

VIITTEET

¹ Dennis H. Wrong (1979, 24) esittää pakottamisen auktoriteetin alalajina. Tämä on nähdäkseni paha virhe, jolla on juurensa sosiologioiden tavassa puhua vallasta yleensä ja jättää vallan käsite analysoimatta.

² Nozickin artikkeli 'Coercion' (Nozick 1972) on alan kiistaton huippu. Hyödyllisiä artikkeleita ovat seuraavat: Bayles (1972), Day (1977), Lyons (1975 ja 1982), Fowler (1982), McCloskey (1980) ja Zimmerman (1981). — Kiinnostava omalla tavallaan on Elias Canetti (1981).

³ Tätä seikkaa ei aina huomata. Ks. H. G. Frankfurt (1973) ja M. Taylor (1982, 19—20). Molemmat erehtyvät.

⁴ Tähän liittyviä asioita käsittelee parhaiten T. C. Schelling (1960/1981). Ks. myös M. Laver (1982).

⁵ Esimerkissä x on 'ei pakene' ja y on 'ampuu'. — Vaikka pakottamisesta on runsaasti kirjallisuutta, estämiskeskustelu liittyy tavallisesti *ydinpelotteen* analyysiin. Yleistävä ote jää silloin puuttumaan.

⁶ Ks. G. S. Kavka (1978). — Ydinpelotteesta ks. R. Hardin (1983), Kavka (1980) ja D. P. Lackey (1982).

⁷ Ks. Nozick (1972, 112 ff.). — Tässä yhteydessä sivuutan kysymyksen voidaanko tällaiset erot aina tehdä käyttämättä eettis-normatiivisia käsitteitä pakottamisen käsitteen määrittelyssä. Vrt. C. C. Ryan (1980).

⁸ Ks. R. E. Flathman (1980) ja E. D. Watt (1982). Lisäksi J. C. Dick (1978).

⁹ Ks. A. I. Goldman (1972, 226) ja S. Lukes (1974, 74).

¹⁰ Tämä liittyy *paternalismiin* oikeuttamiseen. Irrationaalinen henkilö voidaan pakottaa olemaan vahingoittamatta itseään ilman, että hänen oikeuttaan vapautteen loukataan. Ks. J. Feinberg (1980) ja J. D. Hodson (1977).

¹¹ Moraalin subjektiivisuudesta keskustelee esim. J. L. Mackie (1977).

¹² Ks. A. J. Simmons (1979) ja J. D. Hodson (1983). Jälkimmäinen teos käsittelee tärkeää aihetta pääsemättä nähdäkseni pintaa syvemmälle.

¹³ On kiinnostavaa havaita, ettei esimerkiksi John Rawlsin massiivinen teos (1971) lainkaan käsittele sellaisia 'likaisia' ongelmia kuin yhteiskunnallista valtaa, pakottamista ja riistoa. Sen liberalistinen näkökulma ei tavoita yhteiskunnallisia ristiriitoja eikä inhimillisiä heikkouksia. Nähdäkseni näin pitkälle idealisoitu moraaliteoria ei ole täysin uskottava.

LÄHTEET

- Bayles, M. D.: A Concept of Coercion. *Nomos XIV* (1972).
 Canetti, Elias: *Crowds and Power*, Continuum, New York 1981.
 Day, J. P.: Threats, Offers, Law, Opinion and Liberty. *American Philosophical Quarterly* 14 (1977): 4, 257—272.
 Dick, J. C.: The Bounds of Authority. *Social Theory and Practice* 4 (1978): 4, 375—394.
 Feinberg, J.: *Legal Paternalism, Rights, Justice, and the Bounds of Liberty*, Princeton University Press, Princeton 1980.
 Flathman, R. E.: *The Practice of Political Authority*, The University of Chicago Press, Chicago 1980.
 Foucault, M.: *Tarkkailla ja rangaista*, Otava, Helsinki 1980.
 Fowler, M.: Coercion and Practical Reason. *Social Theory and Practice* 8 (1982): 3, 329—355.
 Frankfurt, H. G.: Coercion and Moral Responsibility, *Essays on Freedom of Action*, toim. T. Honderich, Routledge and Kegan Paul, Lontoo 1973, 123—321.

- Goldman, A. I.: Toward a Theory of Social Power. *Philosophical Studies* 23 (1972): 3, 221—268.
- Goodin, R. E.: *Manipulatory Politics*, Yale University Press, New Haven 1980.
- Hardin, R.: Unilateral versus Mutual Disarmament. *Philosophy and Public Affairs* 12 (1983): 3, 236—260.
- Hodson, J. D.: *The Ethics of Legal Coercion*, D. Reidel, Dordrecht 1983.
- Hodson, J. D.: The Principle of Paternalism. *American Philosophical Quarterly* 14 (1977): 1, 61—69.
- Kavka, G. S.: Deterrence, Utility, and Rational Choice. *Theory and Decision* 12 (1980): 1, 41—60.
- Kavka, G. S.: Some Paradoxes of Deterrence. *Journal of Philosophy* 75 (1978): 6, 285—302.
- Lackey, D. P.: Missiles and Morals: A Utilitarian Look at Nuclear Deterrence. *Philosophy and Public Affairs* 11 (1982): 3, 189—231.
- Laver, M.: *The Crime Game*, Martin Robertson, Oxford 1982.
- Lukes, S.: *Power: A Radical View*, Macmillan Press, Lontoo 1974.
- Lyons, D.: The Last Word on Coercive Offers? *Philosophy Research Archives* 8 (1982) (mikrofilmi).
- Lyons, D.: Welcome Threats and Coercive Offers. *Philosophy* 50 (1975): 4, 425—436.
- Mackie, J. L.: *Ethics. Inventing Right and Wrong*, Penguin Books, Harmondsworth 1977.
- Manicas, P.: The Concept of Social Structure. *Journal of the Theory of Social Behavior* 10 (1980): 2, 65—82.
- McCloskey, H. J.: Coercion: Its Nature and Significance. *Southern Journal of Philosophy* 18 (1980): 3, 335—351.
- Nozick, R.: Coercion, *Philosophy, Politics and Society* IV Series, toim. P. Laslett, W. G. Runciman ja Q. Skinner, Basil Blackwell, Oxford 1972.
- Rawls, J.: *A Theory of Justice*, Harvard University Press, Cambridge, MA. 1971.
- Ryan, C. C.: The Normative Concept of Coercion. *Mind* 89 (1980): 4, 481—498.
- Schelling, T. C.: *The Strategy of Conflict*, Harvard University Press, Cambridge, MA. 1981 (1960).
- Simmons, A. J.: *Moral Principles and Political Obligations*, Princeton University Press, Princeton 1979.
- Taylor, M.: *Community, Anarchy and Liberty*, Cambridge University Press, Cambridge 1982.
- Watt, E. D.: *Authority*, Croom Helm, Lontoo ja Canberra 1982.
- Wrong, D. H.: *Power, Its Forms, Bases, and Uses*, Basil Blackwell, Oxford 1979.
- Zimmerman, D.: Coercive Wage Offers. *Philosophy and Public Affairs* 10 (1981): 2, 121—145.